NAROZENÍ JANA KŘTITELE

Původ materiálu
David Nečil
Pořadí v lekci
2

Žalmy 9:2-3 Hospodine, celým svým srdcem ti vzdávám chválu, o všech divuplných činech tvých chci vypravovat. Budu se radovat, jásotem tě oslavovat, tvému jménu, Nejvyšší, pět žalmy.

Liturgické čtení-L 1,8-13

Klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti

- byli spravedliví a neměli dítě (v.6-7) - charakterizuje výchozí situaci evangelista. Bezdětnost znamenala vlastně životní prohru, ne-li rovnou Boží prokletí a trest. Jde tedy velice těžko dohromady s výslovnou charakteristikou spravedlivého života Zachariáše a Alžběty – má to snad znamenat, že život Božích spravedlivých „nemá budoucnost“?

Způsob líčení i beznadějná zápletka však velice dobře zapadají do základního biblického (tj. – pro evangelistu Lukáše a prvotní církev – starozákonního) rámce líčení velikých skutků Hospodinových. Tam, kde – po lidsku viděno a zhodnoceno – už nelze nic čekat, vytváří Hospodin nové, nečekané, ale o to jedinečnější šance k životu vpravdě svobodnému i spravedlivému.

Zároveň tu evangelista ve shodě s nejvýznamnějšími starozákonními vypravěči zdůrazňuje: vždycky, když se s Božím lidem začíná dít něco důležitého, začíná Bůh s těmi, nad kterými jejich úspěšnější současníci ohrnují nos.

- jméno Zachariáš - znamená „Hospodin pamatuje“. Úděl a také reakce Zachariášova v chrámě však spíše napovídají, že se smířili s tím, že na ně Hospodin zapomněl.

- chrám –a vůbec Jeruzalém - hraje v Lukášově svědectví významnou roli. Je mu symbolem Boží věrnosti a především starozákonní tradice, bez které se prostě křesťané neobejdou. Příběh o Ježíšovi (nikoli Ježíšův), k němuž patří i otec Jana Křtitele, začíná a překvapivě se završí v Jeruzalémě (Lk 9,51; 24,33.36.49.52n). Odtud se pak jako evangelium rozběhne dál do světa.

Příběh spasitele Ježíše spatřuje a předává jako pokračování a svým způsobem vyústění mocných činů Hospodinových z příběhu Izraele. Proto má jeho líčení v 1. a 2. kapitole tolik rysů evokujících základní události spásy v dějinách lidu staré smlouvy.

- anděl - se představuje jako jeden z populárních Božích „přísedících“. Gabriele zmiňuje Da 8,16, v pozdně židovském „rozškatulkování“ andělů (z 2. a 1. stol př. n.l.) stál z andělů nejvýše. Jestliže „byl poslán“ sám andělský „šéf“, naznačuje to, že se chystají věci nadmíru důležité pro samotný „zamlčený podmět“.

- poselství - rozhodující zůstává andělova *funkce* (v. 19) - jsem poslán, ABYCH MLUVIL. Poselství tohoto nebeského kazatele zní jako zvěst překvapivá, a o to víc radostná. Novota znamenala pro starověkého člověka cosi nebezpečného, nechtěného, podezřelého. Narození syna je pak ohlášeno jako důvod veliké radosti.

- neboj se – setkání s archandělem není pro Zachariáše (ani pro ostatní) běžná praxe, přestože je kněz. Jeho strach je výrazem „bázně před Hospodinem“ (viz např. Iz 6,1-5). Základní „náboženskou zkušeností“ je zážitek Boží jinakosti, překvapivosti, rozpoznání, že „všechno je jinak“ – a s tím souvisí také úzkost, „co mi tohle setkání přinese?“ Proto pokaždé Boží posel začíná svou řeč slovy „Neboj se!“(viz též L 1,30 a 2,10).

- Zachariášova němota - nedověrný svědek, který neumí bezvýhradně počítat s Božím zaslíbením a jeho naplněním, „nemá, co by řekl“. Nevykládejte tuto němotu jako Boží trest. Gabrielovo poselství narazilo na Zachariášovu zažitou skepsi, „zarazilo se“ o ni – a on ho nemůže vyřídit dál. Teprve Janovo narození bude příležitostí k nové promluvě.

- Jan - znamená „Hospodin je milostiv“. Nové Boží činy jsou od začátku předznamenány právě tímto jménem.

- Zachariášova píseň (1,68-79) - ze země se první dobrořečení za příchod spásy (v. 71) ozývá ještě než se narodí Ježíš. Narození „předchůdce“ Jana prolamuje dny jakési Boží „nečinnosti“. Zachariášova děkovná píseň oslavuje: ta stará tradice, která začala s Abrahamem (v. 73), tradice vyvolení, zaslíbení, oslovení, nasměrování povolaných k budoucnosti, není odepsaná ani vyduchlá, ale nabrala novou sílu. Nikoli ovšem proto, že je stará nebo prostě tradice, ale protože Bůh „navštívil, vykoupil, vyzdvihl roh“ atd.

Zachariáše tu nemáme jako toho, kdo vypráví „vánoční pohádku“ vnukům, co ji ze zvyku a otráveně vyslechnou, ale jako toho, který na stará kolena radostí a vděčností křepčí nad tím, jakou šťávu dostal příběh Božího díla – a s ním i lidská důvěra.

ÚSKALÍ PŘÍBĚHU

- ohlášení Jana Křtitele a narození Ježíšovo jsou texty tradičně spjaté s adventem a Vánocemi. Dětem můžete bez rozpaků povědět, že příběh je důležitější než členění církevního roku. Když Lukáš svůj spis sepisoval, netušil, že na jeho základě jednou vznikne církevní rok. Jemu šlo daleko spíš o další pokračování a dynamiku příběhu spásy - a ten se děje bez ohledu na naše církevně-liturgické rozpoložení.

- nebojte se mluvit o Lukášovi jako tradentovi a spolutvůrci. Zamezí se tak alespoň trochu iluzi, že *z evangelií lze sestavit* cosi jako *Ježíšův životopis.* Takový dojem podporuje především ten způsob vypravování, který čerpá napřeskáčku z různých evangelií. Proto se nebojme zdůraznit, že vzniku evangelia předchází proces, na němž se i „evangelista“ podílí. Že tuto jedinečnost jednotlivých evangelistů lze v katechezi zpřístupnit i těm nejmenším, ukazuje dobře TdV (s. 127,187,195). Sama církev tuto různorodost podtrhla, když do novozákonního kánonu přijala čtyři podání evangelia, nikoli jednu harmonizaci.

- budou-li se děti vyptávat, jak je to možné, že se přestárlému manželskému páru může narodit potomek, upozorněte, že Lk nevypráví příběh jako lacinou senzaci (pro Blesk či Novu), ale jako svědectví, které sleduje „logiku“ Božích činů s Izraelem (připomeňte Abrahama a Sáru a podobné případy).

- nekritizujte lacino Zachariášovu nedověru. I „spravedlivého“ totiž zaskočí, když Hospodin nečekaně projeví svou věrnost a vysvobozující moc.

- chvalozpěvy Zachariáše (a Marie) jsou trochu v napětí s tím, co se pak v evangeliu (ne)děje. Nejsou to tedy předpovědi, ale výraz *očekávání,* které se třeba naplní, ale jiným způsobem. Písně se „ohlížejí dozadu“, citují a aktualizují Písmo, a uvádějí nás do napjatého očekávání, co a jak se teď odehraje kolem Ježíše.

- individualizace příběhu - přestože Lk vypráví o jednotlivých členech jedné rodiny, nesmíme zapomínat, že v tomto dění jde o Boží jednání s celým lidem víry, ne pouze o řešení problémů jednotlivců. Tak jako Abraham je modelovou postavou pro celek Božího lidu, je jí i Zachariášova rodina (a bude jí i Marie). Nedověra i víra, smutek i jásot jsou projevy společenství víry.

- Lukášovo pojetí andělského působení -Lukášův způsob vyprávění může dnes ve čtenáři vzbudit dojem, že si Pán Bůh všechno s pomocí svých služebníků – andělů – zařídí sám a s lidmi hýbe jak s figurkami na šachovnici. Nesmí ovšem zaniknout, že tváří v tvář zvěsti Božích poslů jde především o lidskou zodpovědnost, jak s předávanou zvěstí naložit, zdali se jí otevřít, nebo odmítnout. Zachariáš se nechal určit svou nedověrou, zatímco Marie (ve velmi podobné situaci) poselství od Boha přijímá, přestože jí přinese nejednu obtíž.

POMŮCKY

- obrázek chrámu, obrázek či foto starých lidí, obrázek novorozeněte

- křížovka, jejíž tajenkou je něčí jméno

MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Kdo rozhodl, jak se budeš jmenovat? (otec, matka, příbuzní?) Po kom se jmenuješ? Máš ještě další křestní jméno?

Motivace potrhuje motiv příchodu nového života a otázku kontinuity, resp. diskontinuity. Umožňuje zvýraznit motiv „nového“ jména pro Jana, které potrhuje, že jeho příchod nevyplynul z obvyklého životaběhu a střídání generací, nýbrž je iniciativou, která nejprve překvapí a zaskočí.

Připravovali jste se už někdy na nějakou důležitou změnu – např. na začátek školy? V čem ta příprava spočívala (koupě aktovky, výuka ve školce...)? Pomohlo vám to, když jste do školy začali chodit?

Tato motivace umožní představit ohlášení a příchod Jana Křtitele jako „čas příprav na změnu“. Při vyprávění pak zdůrazněte, že před Ježíšovým příchodem bylo potřeba i zbožné chystat na změnu – a že je tyto změny zaskočily.

Otázka pro starší školní věk:

Proč nestačí jen pár „slov o Ježíši“, nějaký církevní „reklamní slogan“, „hláška“, pár písniček, jedno vyznání víry? Proč trávíme tolik času nad různými příběhy o Ježíši?

Touto motivací si připravíte půdu pro rozhovor Teofila a Lukáše (viz Klíčové pojmy)

Pro Teofila:

Teofil může přijít např. s otázkou, která reaguje na předchozí dedikaci: Proč nestačí jen „pár slov“ o Ježíši (nějaký církevní reklamní slogan)? Proč trávíš tolik času nad různými příběhy o Ježíši? Lukáš na to může odpovídat: jak tě tak poslouchám, tak budu muset začít ještě víc zeširoka – a připomenout, do jakého příběhu patří příběh Ježíšův.

OSNOVY VYPRÁVĚNÍ

poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Můžete využít navržené motivace a osnovu vyprávění založit na významu dvou jmen: Zachariáš a Jan. Úděl Zachariáše a Alžběty jako by ztělesňoval přesvědčení, že Bůh už příběh svého díla pustil z rukou, že zapomněl na své věrné a ponechal věci, ať si běží vlastním spádem. Do tohoto rozpoložení vpadá zvěst, že Bůh nezapomněl, jedná, především tak, že „je milostiv“.

I. Motivační uvedení

II. Úděl Zachariáše a Alžběty - nezapomněl Bůh už na svůj lid?

III. Překvapený Zachariáš slyší andělovo poselství

IV. Janovo jméno zároveň označuje Boží program

poznámky a osnova pro střední a starší školní věk:

Pokud využijete poslední z navržených motivací, můžete vyprávět podle osnovy:

I. Motivace

II. Teofil se ptá, nač ještě potřebuje poslouchat příběhy

III. Bezdětní spravedliví manželé

IV. Andělské zjevení a Zachariášova bázeň

V. Andělské zvěstování a Zachariášova nedověra

VI. Zachariášova němota a Alžbětino těhotenství

VII. Zachariáš promluví – a děkuje Bohu za jeho věrnost

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Určitě jste už viděli sněženku. Je to krásná kytka. Ale lidé ji mají rádi ještě z jiného důvodu. To proto, že je to znamení. Když vyroste, tak to znamená, že se bude něco dít. Když někdo uvidí sněženky, tak se může radovat. Protože když vykvetou, znamená to, že zima je konečně pryč, končí krátké dny a dlouhé noci. Přichází teplo a jaro.

II. ZACHARIÁŠ A ALŽBĚTA

Zachariáš se však radoval jen málokdy. Zachariáš byl kněz a celý život sloužil Hospodinu v chrámu v Jeruzalémě. Ale nejenom v chrámu. Zachariáš sloužil Bohu i ve svém životě. Ke všem lidem byl vždy spravedlivý a poctivý. Nikomu neubližoval, nebyl lakomý a pomáhal tomu, kdo to potřeboval. Sousedé ho měli rádi, a tak žil spokojeně se svou ženou Alžbětou. Ale když jste se zeptali kohokoliv z jeho přátel, kdy naposledy viděli, že by se Zachariáš usmál nebo zaradoval, tak si nikdo nemohl vzpomenout.

Protože Zachariáš a Alžběta měli v sobě jednu velkou bolest. Když přišel večer a seděli spolu u stolu, mysleli oba na totéž. Kéž bychom měli děťátko. Kéž bychom nezůstali sami.

Když byli mladší, tak se za to společně modlili každý den. Drželi se za ruce a Zachariáš říkával: „Pane Bože, moje jméno znamená, že na mě pamatuješ. Nezapomeň na nás prosím ani v této věci. Ať se můžeme radovat z toho, že jsme rodiče.“ Alžběta se modlívala jen potichu pro sebe, ale stejně úpěnlivě. A tak to šlo den za dnem, rok za rokem. Jenže jak byli starší a starší, jejich naděje byla menší a menší. Nakonec se za to už ani modlit nedokázali. Jen tak seděli a mlčeli a vypadalo to, že už ani na nic nečekají.

Už jste někdy o něco hodně stáli? Co to bylo? O čem člověk přemýšlí, když dlouho prosí a nic se neděje? Co znamená přísloví: „Naděje umírá poslední“?

III. ZACHARIÁŠ V CHRÁMU

Každý kněz patřil do jednoho z oddílů, které se střídaly ve službě v chrámu. Jednoho dne přišla řada na oddíl, ve kterém sloužil Zachariáš. Kněží mezi sebou losovali, komu připadne zvlášť čestný úkol: obětovat Hospodinu ve svatyni voňavé kadidlo. Vylosovaný pak vzal kadidlo a zapálil je na oltáři uprostřed svatyně. Jeho dým pak stoupal vzhůru, tak jako vzhůru k Bohu vystupují naše modlitby.

Los tentokrát padl na Zachariáše. Ten vzal opatrně do rukou misku s kadidlem a vstoupil dovnitř. Šel pomalu, a než se zavřely dveře, tak slyšel, jak se venku modlí velký zástup. Uvnitř svatyně bylo ticho. Zachariáš slyšel jen zvuk svých kroků po dláždění. Vtom se mu zatřásly ruce. Vedle oltáře na kadidlo najednou někoho uviděl. „Kdo to je? Kdo by se sem jiný dostal kromě mě? Posel. Posel Boží. To je jistě anděl," prolétlo Zachariášovi hlavou. Nemohl najednou udělat ani krok. Jen se třásl a byla v něm malá dušička.

„Neboj se, Zachariáši," řekl neznámý. „Tvá prosba byla vyslyšena; tvá manželka Alžběta porodí syna. Pojmenuješ ho Jan. Jan znamená Boží smilování. A bude to zvláštní dítě. Bůh bude s ním a jeho život bude patřit Bohu. Mnozí se díky němu navrátí k Hospodinu. Tvůj syn, Zachariáši, bude znamením pro mnohé, že Bůh sám přichází."

Zachariáš nevěděl, jestli se má smát, nebo plakat. Takové štěstí. Pro něho, pro Alžbětu i pro mnoho dalších lidí. A takový syn se narodí zrovna jemu. Jenže pak jeho oči sklouzly dolů a on uviděl své vrásčité ruce, které svíraly misku s kadidlem. „Ale vždyť já už jsem stařec," řekl potichu. „A Alžběta stejně tak. Jak by se něco takového mohlo stát?"

Ten druhý chvíli pozoroval Zachariášovy rozpaky a pak řekl: „Jsem Gabriel a poslal mě sám Bůh. Já jsem měl vyřídit tu dobrou zprávu tobě a ty zase druhým lidem. Když mi nevěříš, budeš tedy mlčet. A budeš mlčet až do dne, kdy se splní má slova."

Venku už skončily modlitby a v davu to šumělo. Všichni se divili, kde ten Zachariáš je? Proč mu to trvá tak dlouho? Konečně se otevřely dveře. Zachariáš chvíli stál ve dveřích a rukou si zakrýval oči na prudkém slunci. Pak sestoupil po schodech. Lidé se k němu sběhli a jeden přes druhého se ptali, co se děje a jestli je v pořádku. Ale Zachariáš jenom bezmocně rozhazoval rukama a nepromluvil ani slovo. Nakonec i ostatní pochopili, že se stalo něco mimořádného, a tak už na něj nenaléhali. Zachariáš sloužil v chrámu ještě několik dní a pak se vrátil domů.

Jak podle vás vypadá anděl? Víte, co znamená to slovo angelos? Už jste někdy potkali někoho, kdo vám vyřídil něco od Boha?

IV. NAROZENÍ JANA

Netrvalo dlouho a Alžběta zjistila, že je těhotná. Neřekla o tom žádnému člověku, dokud to na ní nebylo vidět. Ale mluvila o tom s Bohem. Už zase sedávali se Zachariášem večer u stolu a modlili se. Oba mlčeli, ale oba věděli – Bůh na nás nezapomněl. A nejen na nás. Nezapomněl na svůj lid. Dal nám velikou radost, která tu bude nejen pro nás, ale i pro ostatní.

Když přišel čas, narodil se Alžbětě syn. Po osmi dnech se celá rodina i přátelé sešli k obřízce, která se u židovských chlapců dělá na znamení smlouvy Izraele s Hospodinem. Dítě při té příležitosti také dostalo jméno. Jenže Zachariáš nemohl promluvit a tak někdo navrhl: „Ať se jmenuje po tatínkovi, Zachariáš!“ „To je nápad,“ souhlasili ostatní. Ale Alžběta vstala a řekla: „Ne, bude to Jan.“ „Ale tak se přece u vás nikdo nejmenuje,“ namítl kdosi. „Zeptejme se Zachariáše,“ řekl jiný. „Zachariáši, napiš nám, jak se má jmenovat tvůj syn.“ Podali mu tabulku a Zachariáš na ni napsal JAN.

A v tu chvíli Zachariáš zase mohl promluvit. A jeho první slova byla slova modlitby: "Chválíme tě Bože, protože ty jsi na nás nezapomněl. Od tebe přijde spasitel z rodu Davida tak, jak o tom mluvili proroci od pradávna. - A ty, můj synu, budeš prorok Nejvyššího, neboť půjdeš před Pánem, abys mu připravil cestu a dal jeho lidu poznat spásu.“

Když Jan vyrostl, odešel na poušť, aby se připravil na své poslání.

Práce s obrázkem: Namalujte a hovořte o tom, co hezkého jste už nečekali a ono se to splnilo.

V. ZÁVĚR

Vzpomínáte si ještě, jak jsme na začátku mluvili o sněženkách? Těšíme se z nich jako z každé kytky, protože je krásná nebo hezky voní. Ale sněženka je ještě zvláštní tím, že ohlašuje konec zimy. Je znamením, že jaro přichází.

A tak je to i s Janem. Zachariáš a Alžběta měli určitě velikánskou radost, když se dozvěděli, že budou mít miminko. Zvlášť po takové době. Ale my můžeme vidět ještě dál. Narozením Jana začaly věci mnohem větší a důležitější. Začala událost, která znamená radost pro nás až dodnes. O Janovi ještě uslyšíme v dalších příbězích. Zatím si můžeme zapamatovat, že to není jen tak nějaké dítě. Že se něco chystá. Tak jako když uvidíme sněženky, není to kytka jako každá jiná, ale víme – jaro už se blíží, už je tu.

Máme i my od Boha nějaké poslání? Zkuste mluvit co nejkonkrétněji – ve škole, doma, mezi kamarády.

MODLITBA

Pane Bože, děkujeme ti za své rodiče, děkujeme i za všecky lidi, s nimiž tady na světě můžeme žít. Děkujeme za každé narozené dítě, děkujeme i za svůj vlastní život. Ty jistě i nám svěřuješ nějaké poslání. Veď nás, abychom tvé Slovo slyšeli a abychom ochotně i moudře činili vše, co od nás očekáváš. Amen.

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- které jiné biblické příběhy vám tento oddíl připomíná?

- kdo je dneska poslem překvapivě dobrých zpráv?

- víte o nějaké změně k lepšímu, kterou už nikdo nečekal?

- musíme se i my nějak připravovat na zvěst o Ježíši Kristu nebo stačí, že Bůh kdysi poslal Jana Křtitele?

- může nás nějaký učitel dokonale připravit na zvěst evangelia?

- znáte jednotlivá období církevního roku? Které z nich je zaměřeno na příchod Ježíše Krista?

- víte, co znamená vaše jméno? Chtěli byste se jmenovat jinak?

- je důležité znát význam svého jména? - už vám něco „vyrazilo dech“? Už jste někdy „oněměli“ úžasem?

- znáte někoho, kdo má stejné jméno jako jeho tatínek nebo maminka?

- o čem se říká, že je to jenom tradice, že to je tradiční názor?

- znáte nějaké lidové tradice?

- znáte nějakou stejně radostnou píseň ze „Svítá“ nebo „Bud Tobě sláva“ či "Evangelického zpěvníku“?

- znáte lidi, kteří říkají, že nepotřebují žádnou církev?

Hra na němého posla – Zachariáše: Zástupce jednoho družstva musí svému družstvu rychle, ale hlavně spolehlivě vyřídit zprávu (příkaz, otázku) od druhého družstva. Posel smí hrát

pantomimu, nebo napsat omezené množství slov.

Odkaz na pracovní list

2 Narození Jana Křtitele

Odkaz na píseň

Jdou, stále jdou se zprávou (SV115)

Zachovej nám víru dobrou (SV389)

Otevřete brány hradeb kamenných

Poděkujme svému Pánu (EZ223)

Aj, čas vzácný přišel, v němž Pán slávy vyšel

Nám pomoz, Pane milý (EZ631)

Buď Pánu čest! Ó pějte píseň chvály

Radujte se, bratři, neboť blízko je Pán

Cílová skupina

Školní

Mladší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu - Evangelium Lukášovo

Biblický odkaz (kat)

Lukáš 1,5–25

Lukáš 1,57–80